

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

ging. Was het de schreeuw van het moeder-object of haar eigen schreeuw van ontzetting in reactie op de schokkende afbeeldingen in het tijdschrift, en het plotselinge besef dat de schreeuw ook een vreselijke beschuldiging aan haar adres zou kunnen zijn? Want ook de moeder van Elizabeth Bishop werd in een psychiatrische inrichting opgenomen. Ze was toen vijf jaar en zag haar moeder nooit meer terug. Zoals gezegd, de besproken materie was complex, ook in de coreferaten van Jane Milton en Richard Rusbridger. Daar kwam bij dat om redenen van privacy was besloten het klinische materiaal niet voor de deelnemers af te drukken, maar te projecteren (Hume) en voor te lezen (Sodré). Ook werd ons op het hart gedrukt de teksten na afloop in te leveren, waardoor een tweede lezing onmogelijk werd. Halverwege de middag uitte plotseling een van de deelnemers de beschuldiging dat men in het hier en nu van de conferentie een onnipotente 'enactment' had voltrokken. Er viel een stilte, en de spanning in de zaal liep even op. Gelukkig was er toen thee, de Britse metafoor voor troost en geruststelling. Maar hoe dit te begrijpen? Als een afgunstige aanval op het goede (van het) object? Als een paniecreactie op het wegvallen van steun in het zicht van onbegrijpelijke inhouden? Of gewoon als een terechte opmerking? Niet iedereen is tenslotte even goed ingevoerd en niet iedereen is primair Engelstalig. Na de pauze beloofde dagvoorzitter John Steiner dat in het vervolg het klinisch materiaal in ieder geval weer zou worden geprojecteerd. David Taylor merkte vanuit de zaal op dat de materie vol was van 'bèta-elementen' die nu eenmaal de eigenschap hebben eerst sterk op ons in te werken voor we kunnen begrijpen wat er eerder in ons teweeg werd gebracht, en het was duidelijk dat hij zowel toehoorders als sprekers – en organisatoren, onder wie hijzelf – opriep tot zelfonderzoek. Hiermee konden we verder, denk ik, en in de laatste discussie kon nog veel interessants worden uitgewerkt. De borrel in de tuin, begeleid

door de sonore klanken van een strijkkwartet van conservatoriumstudenten, was geanimeerd. Verder waren er zoals altijd klinische seminars waarbij ik het enorm trof zowel op vrijdagavond (David Taylor) als op zondagochtend (Edith Hargreaves): boeiend casusmateriaal en een actieve en betrokken groep van collega's uit alle windstreken.

De kleiniaanse theorie en techniek in al haar uitwerkingen is complex en niet eenvoudig te doorgronden. Voor de volhouder is de beloning een wezenlijke verrijking van het psychoanalytisch palet.

Literatuur

BISHOP, E. (2008). *Poems, prose, and letters*.

Redactie R. Giroux & L. Schwartz. New York: Library of America.

Hechten met zorg(en)

Verslag van

Hechten met zorg(en): over psychoanalytische psychotherapie en gehechtheid. [Kortenbergh, 3 juni 2016]

JASMIEN OBBELS

Op 3 juni 2016 vond de jaarlijkse studiedag van de Vlaamse Vereniging voor Psychoanalytische Therapie plaats. De vvpt vierde haar dertigjarig bestaan. Terugblikkend op de studiedag was het in alle opzichten een feestelijke editie. Er ontstond namelijk een bruisende kruisbestuiving tussen gehechtheidstheorie, wetenschappelijk onderzoek en de psychotherapeutische praktijk. Ronny Vandermeeren, voorzitter van de vvpt, stak als eerste vurig van wal met zijn lezing over de psychoanalytische psychotherapie en haar gehechtheden. Vanuit de gehechtheidstheorie keek hij met een kritische en heldere blik naar de verschillende relaties en gehechtheden van de psychoanalytische psychotherapie. Hij pleitte voor een

‘veilig gehechte’ psychoanalytische psychotherapie, die de veranderingen in het veld van de geestelijke gezondheidszorg als beangstigend kan ervaren maar tegelijk ook als een uitdaging om nieuwe ontwikkelingen te ontdekken. Vandermeeren wenste de psychoanalytische psychotherapie toe dat zij met enige opwindung durft te onderzoeken wat er voor nieuws in de psychoanalytische theorie en techniek binnengebracht kan worden. Met een jeugdig enthousiasme pleitte Vandermeeren ervoor om vanuit de psychoanalyse als veilige basis minder bekende oorden, zoals andere psychoanalytische verenigingen en andere psychotherapeutische kaders, te durven onderzoeken. Ook opperde hij dat nieuwe ontdekkingen binnen het psychoanalytische veld, zoals gestandaardiseerde behandelvormen (bijvoorbeeld Dynamic Interpersonal Therapy) misschien de moeite waard zijn om te ontdekken. Verder benadrukte hij dat wetenschappelijk onderzoek noodzakelijk is om het wetenschappelijk fundament van psychoanalytische psychotherapie verder uit te breiden en dat we als psychodynamische psychotherapeuten ons actief moeten durven bezighouden met het vertalen van psychoanalytische inzichten naar de eerste lijn van onze geestelijke gezondheidszorg. In de tweede lezing van de dag sprak Eva Van Malderen, psychodynamisch kindtherapeute, over de verschillende dimensies van gehechtheid in kindtherapie. Zij schetste drie casussen uit haar klinische praktijk met kinderen en adolescenten. Tijdens deze verhalen projecteerde zij foto’s van diverse kunstwerken die het worstelen van de therapeut in therapie met onveilig gehechte kinderen niet enkel in woorden, maar ook in beelden weergaven. Vooral de foto’s van hedendaagse kunstenaar Sofie Muller grepen bij de keel en deden ons als luisteraars ‘voelen’ wat het is om als therapeut te werken met onveilig gehechte kinderen die ‘hard to reach’ en ‘hard to get’ zijn. Eva Van Malderen toonde op een genuanceerde manier aan dat we onze afstand en nabijheid in therapie voortdurend moeten

afstemmen op het kind. Dit kan hen beschermen, hoop geven om de wereld te durven ontmoeten en helpen om een coherent levensverhaal op te bouwen. Mieke Hoste sloot met een derde lezing de voormiddag af. Als relatie- en gezinstherapeut legde zij aan de hand van heel wat levendig klinisch materiaal de basisprincipes van Emotion Focused Therapy (EFT) en Attachment Focused Therapy (AFT) uit. Hoste leerde ons nieuwe technieken kennen, maar toonde eveneens aan dat er heel wat gelijkenissen zijn met het psychodynamisch psychotherapeutisch werken. Gemarkeerde spiegeling en de waarde van hechting waren enkele van haar voorbeelden die de overlap tussen de verschillende therapeutische denkkaders aantoonde. In de namiddag gaf Jeremy Holmes, psychotherapeut en psychiater met meer dan vijftig jaar ervaring, twee lezingen. In zijn indrukwekkende levenswerk legt hij de focus op het integreren van gehechtheidstheorieën in het psychoanalytische denken en de praktijk. Tijdens zijn eerste lezing stelde hij de gehechtheidstheorie voor en concludeerde hij dat deze absoluut nodig is, maar niet voldoende basis vormt voor ons klinisch werk. Zijn eerste lezing was naar mijn gevoel enkel een inleiding op de gehechtheidstheorie, waarbij basiskennis over bijvoorbeeld spiegelen werd verschaft en het onderscheid tussen verschillende gehechtheidsstijlen werd uitgelegd. Hierdoor voelde de eerste lezing als weinig verdiepend aan. In een tweede, meer verdiepende lezing ging Holmes in op modellen van verandering en de link met de klinische praktijk. Holmes benadrukte dat we als therapeut de inhoud van therapeutische gesprekken niet mogen overanalyseren en moeten leren om te kijken naar manieren waarop onze cliënten iets vertellen. Hij benadrukt hierbij het belang van ‘speech acts’ naast het belang van ‘speech content’. Tot slot benadrukte Holmes dat we als psychotherapeuten open moeten staan voor negatieve emoties van patiënten. Als we deze transparant durven

bespreken en helpen te coreguleren zou dit breuken (‘ruptures’) in therapie kunnen repareren. Dit zou een belangrijke correctieve ervaring voor patiënten in therapie zijn.

Reflecterend op deze studiedag viel het mij op dat er steeds één concept in elke lezing van elke spreker weer opdook. Het was het concept van ‘epistemic trust’ van Peter Fonagy. Dit concept is nauw verweven met de gehechtheidstheorie. Fonagy beschouwt psychopathologie als een stoornis in communicatie ten gevolge van epistemisch wantrouwen. Epistemisch vertrouwen laat toe om de natuurlijke epistemische waakzaamheid te laten varen, zodat we kunnen leren van de mensen om ons heen. Er wordt als het ware een kanaal geopend waardoor we informatie durven opnemen, omdat we kunnen aannemen dat wat iemand ons vertelt oprecht en belangrijk is voor ons. Epistemisch wantrouwen staat dan voor een onvermogen om anderen te vertrouwen als bron van kennis over de wereld. Effectieve psychotherapeutische interventies bij ernstige problematiek zijn dan de interventies die gericht zijn op het genereren van epistemisch vertrouwen bij patiënten die in

gewone sociale situaties niet in staat zijn om hun epistemische vigilantie los te laten. Dit maakt dat ze niet kunnen leren van sociale connecties, en dat ze niet kunnen veranderen door corrigerende nieuwe ervaringen, of door de ‘gewone’ therapeutische interventies. Psychotherapie gaat dan niet langer over het ‘wat’, maar over het ‘hoe’ van leren. Dergelijke nieuwe concepten over gehechtheid zetten ons aan het denken. Hoewel ze onze oude concepten soms onder druk zetten, was de conclusie van de studiedag voor mij dat oude en nieuwe gehechtheidstheorieën inherent met elkaar verbonden zijn en niet los van elkaar kunnen bestaan.

De studiedag gaf dan ook aanleiding tot inspiratie, creativiteit en ‘zin’ om nieuwe zaken te ontdekken zonder de basis los te hoeven laten. Ik voelde me achteraf als een ‘veilig gehechte psychotherapeut’ die op ontdekking mag gaan om zich te laten inspireren door nieuwe concepten en oorden, maar daarbij altijd kan terugvallen op het psychoanalytisch gedachtengoed als veilige basis. Kortom, een geslaagde studiedag die mijn epistemisch vertrouwen enkel deed groeien en opleven.